

Zamenjava blaga z napako in nadomestilo za uporabo

Zbirni podatki

Avtor: dr. Damjan Možina, dr. pravnih znanosti, docent na PF Univerze v Ljubljani *Quelle AG proti Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände*, C-404/06, 17. april 2008

Publikacija: Pravna praksa - 2008, številka 23, stran 26-28 | GV Založba, d.o.o., 12.6.2008

[Povezava do dokumenta na portalu IUS-INFO](#)

Besedilo

Sodišče ES je s sodbo v zadevi Quelle¹ prvič razlagalo Direktivo 1999/44/ES o prodaji potrošniškega blaga in z njim povezanih garancijah.² Na predhodno vprašanje nemškega zveznega vrhovnega sodišča, ali direktiva nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki prodajalcu omogoča, da v primeru zamenjave pomanjkljivega blaga z brezhibnim blagom zahteva denarno nadomestilo za uporabo blaga do trenutka zamenjave, je Sodišče odgovorilo pritrdilno in s tem sledilo sklepnim predlogom slovenske generalne pravobranilke dr. Verice Trstenjak.³

Gospa Brüning je pri družbi Quelle AG kupila štedilnik za osebno uporabo. Štedilnik, za katerega je odštela 525 evrov, so ji dobavili avgusta 2002. Januarja 2004 je ugotovila, da z notranje strani pečice odstopa emajlirana obloga. Obstoje napake ni bil sporen in družba Quelle ji je še isti mesec stari štedilnik zamenjala z novim. Vendar pa je od gospe Brüning zahtevala, naj plača nadomestilo za koristi od uporabe starega štedilnika v višini 119,97 evra, kar je pozneje znižala na 69,97 evra. Brüningova je znesek plačala, pozneje pa se je obrnila na Zvezo potrošniških organizacij, ki je z njenim pooblastilom od družbe Quelle s tožbo zahtevala vrnitev plačanega zneska z obrestmi ter opustitev zahtevkov na plačilo nadomestila ob zamenjavi blaga z napako.

Prvostopenjsko sodišče (Landgericht) Nürnberg-Fürth je dajatvenemu zahtevku ugodilo, opustitvenega pa zavrnilo.⁴ Drugostopenjsko sodišče (Oberlandesgericht) Nürnberg je potrdilo sodbo prvostopenjskega.⁵ Zvezno vrhovno sodišče (Bundesgerichtshof - BGH), ki je odločalo o reviziji, je menilo, da pravna podlaga prodajalčevega zahtevka za plačilo nadomestila za uporabo v primeru zamenjave z novim blagom izhaja iz § 439 (4) v povezavi s § 346 (1) in (2), tč. 1 BGB.

BGH je proti taki ureditvi sicer izrazilo pomisleke, vendar pa v luči vezanosti sodišč na ustavo in zakone ni videlo možnosti, da bi z razlago "popravilo" BGB.⁶ Ker je menilo, da bi utegnili biti ureditev v neskladju z Direktivo, je prekinilo postopek in Sodišču ES predložilo vprašanje v predhodno odločanje po 234. členu ES.⁷

Leta 2002 novelirani nemški civilni zakonik ureja kupčeva zahtevka za popravilo in zamenjavo blaga, ki ni v skladu s pogodbo, v § 439 BGB pod naslovom "naknadna izpolnitev" (Nacherfüllung). V četrtem odstavku določa, da lahko prodajalec, ki na zahtevo kupca zamenja blago z brezhibnim blagom, od kupca zahteva vrnitev blaga z napako po določbah § 346-348 BGB, ki urejajo posledice odstopa od pogodbe. Tam je določeno, da mora v primeru odstopa stranka vrniti prejete izpolnitve in izročiti

prejete koristi, oz. če vrnitev ali izročitev nista možni, plačati denarno nadomestilo.

Direktiva o potrošniški prodajni pogodbi

Direktiva 1999/44/ES,⁸ ki ureja nekatere vidike prodajne pogodbe med podjetjem in potrošnikom, v 3. členu določa "pravna sredstva" (pravice), ki jih ima kupec ? potrošnik v primeru "neskladnosti blaga s pogodbo".⁹ Kupec lahko najprej zahteva "neodplačno vzpostavitev skladnosti s pogodbo" v obliki popravila ali zamenjave blaga, razen če je popravilo oz. zamenjava nemogoča ali nesorazmerna (tj. bi prodajalcu povzročila stroške, ki bi bili glede na okoliščine nesprejemljivi).¹⁰ Izraz "neodplačno" zajema vse stroške, potrebne za vzpostavitev skladnosti s pogodbo, zlasti stroške pošiljanja, dela in materiala.

Popravilo ali zamenjava morata biti opravljena v razumnem roku in brez znatnih neprijetnosti za kupca. Če kupec ne more zahtevati popravila ali zamenjave ali če ju prodajalec ni opravil v razumnem roku oz. brez znanih neprijetnosti za kupca, lahko zahteva znižanje kupnine ali odstopi od pogodbe. Po prvem odstavku 5. člena Direktive prodajalec odgovarja za neskladnosti, ki se pokažejo v dveh letih od dobave. V drugem odstavku 8. člena je določeno načelo minimalne harmonizacije, po katerem lahko države članice obdržijo ali uvedejo določbe, ki zagotavljajo višjo raven varstva potrošnikov, kolikor so združljive s Pogodbo o ES.

Popravilo ali zamenjava: za kupca brezplačna

Sodišče je najprej zavrnilo trditev družbe Quelle z glavne obravnave, da predhodno vprašanje ni dopustno, saj glede na prepoved razlage contra legem nacionalno sodišče odgovora Sodišča, če bi bil ta pritrdilen, ne bi moglo upoštevati. Po mnenju Sodišča ES obravnavani primer ne sodi med primere, kjer je mogoče zavrniti odgovor na vprašanje, ki ga postavi nacionalno sodišče,¹¹ poleg tega pa negotovost o tem, kako bo nacionalno sodišče razlagalo nacionalno pravo, glede na odgovor Sodišča ES ne vpliva na obveznost Sodišča ES, da odloča o predhodnem vprašanju.

Na začetku vsebinske presoje je Sodišče poudarilo, da v skladu s prvim odstavkom 3. člena Direktive prodajalec odgovarja potrošniku za vsako neskladnost blaga s pogodbo, ki obstaja v času dobave. Tretji odstavek 3. člena Direktive jasno določa, da lahko kupec v primeru neskladnosti s pogodbo od prodajalca zahteva neodplačno popravilo ali neodplačno zamenjavo, razen

če je to nemogoče ali nesorazmerno.

Sodišče je opozorilo, da Direktiva pri opredelitvi, kaj pomeni izraz "neodplačno", v četrtem odstavku 3. člena našteva "stroške pošiljanja, dela in materiala" le primeroma, ne pa izčrpno. Tudi generalna pravobranilka Trstenjakova je v 46. točki sklepnih predlogov poudarila načelo *exempli illustrant non restringunt legem*.

Iz obrazložitve nemškega zakona izhaja mnenje, da Direktiva ureja le vzpostavitev skladnosti z dobavo nove stvari, nadomestilo za uporabo pa naj v tem smislu ne bi pomenilo protidajave ali stroškov vzpostavitve skladnosti, temveč naj bi se nanašalo le na modalitete izročitve stvari z napakami prodajalcu in izhajalo iz dejstva, da je kupec stvar uporabljal.¹² Po mnenju Sodišča pomenita popravilo ali zamenjava blaga, ki morata biti za potrošnika v celoti brezplačna, bistven element varstva, ki ga zagotavlja Direktiva. V zvezi z namenom te obveznosti prodajalca, ki preprečuje kakršnokoli finančno zahtevo prodajalca v okviru izpolnjevanja njegove obveznosti uskladitve blaga s pogodbo, se Sodišče izrecno sklicuje na mnenje generalne pravobranilke Trstenjakove, ki v 49. točki opozarja, da bi lahko morebitne finančne obveznosti, tudi če prodajalec ne bi pogojeval izpolnitve svojih obveznosti z njihovim plačilom, potrošnika odvrnile od uveljavljanja njegovih pravic.

Sodišče je zavrnilo tudi trditev nemške vlade, da iz 15. uvodne izjave Direktive izhaja splošno pravno načelo, na podlagi katerega lahko države članice svobodno uredijo vprašanje, v katerih primerih je potrošnik dolžan plačati nadomestilo za uporabo blaga.

V 15. točki preambule Direktiva v prvem delu stavka res govori o možnosti držav članic, da predvidijo primere, v katerih se lahko nadomestilo potrošniku zniža, da bi se tako upoštevala njegova raba blaga od dobave naprej, v drugem delu pa pove, da lahko države članice določijo podrobnejšo ureditev odstopa od pogodbe. Vendar se po mnenju Sodišča 15. uvodna izjava nanaša le na primer odstopa od pogodbe, kjer mora prodajalec v skladu z načelom vzajemnih koristi potrošniku vrniti kupnino blaga, pri čemer lahko države članice predvidijo upoštevanje rabe, kupec pa mora po drugi strani vrniti oz. nadomestiti blago. Kot je poudarila generalna pravobranilka (56. točka sklepnih predlogov), bi bila razlaga, po kateri bi na podlagi 15. uvodne izjave dopustili zahtevek prodajalca za nadomestilo za uporabo v primeru zamenjave, protislovna glede na normativni del Direktive.

Uporaba - neupravičena obogatitev?

Nemška vlada je navedla, da bi dejstvo, da ima potrošnik pravico do zamenjave blaga z novim blagom brez dolžnosti nadomestila za uporabo, pravzaprav pomenilo neupravičeno obogatitev. To je bila tudi logika nemškega zakonodajalca ob uvedbi te določbe v letu 2002.

Kot izhaja iz obrazložitve predloga zakona, naj ne bi bilo razloga, da bi kupec blago do trenutka zamenjave lahko uporabljal

neodplačno in tako pridobil koristi na podlagi neskladnosti blaga s pogodbo; v vsakem primeru pa je dolžnost nadomestila relevantna le v primerih, ko lahko kupec blago uporablja kljub neskladnosti.¹³

Sodišče, oprto na mnenje generalne pravobranilke (64.-65. točka), je to misel elegantno zavrnilo z argumentom, da mora prodajalec, ki je z dobavo neskladnega blaga kršil pogodbo, pač trpeti posledice kršitve. Kupec, ki je plačal kupnino in torej pravilno izvršil svojo obveznost, ne more biti obogaten, saj zgolj z zamudo prejme blago v skladu s pogodbo, kot bi ga bil moral že ob prvi dobavi. Finančni interesi prodajalca pa so ustrezno varovani z dveletnim rokom njegove odgovornosti ter s pravico, da zamenjavo odkloni, če bi mu povzročila nesorazmerne stroške.

K argumentom Sodišča je mogoče še dodati, da potrošnik do trenutka zamenjave stvari ni uporabljal brez pravnega naslova. Koristi, ki jih je imel od uporabe, je lahko upravičeno pričakoval na podlagi pogodbe in plačane kupnine, zato o neupravičeni obogatitvi ni mogoče govoriti. Možno bi bilo sicer razmišljati v smeri, da se kupcu, ki z zamenjavo prejme novo stvar, čas uporabe stvari glede na prvotno dobavljeno stvar podaljša - zaradi napake (in zamenjave) ima kupec korist od uporabe stvari daljši čas, kot če napake ne bi bilo, saj bi bila prvotna stvar prej obrabljena. Morebitne koristi od "prihodnje" uporabe pa bi bile vse preveč subjektivno obarvane, poleg tega pa bi bilo treba pri številnih dobrinah upoštevati tudi hiter tehnični razvoj, odvisnost od modnih trendov ipd., zato taka rešitev ni primerna, prepoveduje pa jo tudi Direktiva.¹⁴

Ker je odgovornost, da je prišlo do zamenjave, na strani prodajalca, kupec ne sme nositi posledic zamenjave. Cilj ureditve Direktive je, da se v primeru prodajalčeve kršitve pogodbe kupca s popravilom ali z zamenjavo postavi v položaj, kot da bi bil prodajalec že na začetku izročil stvar v skladu s pogodbo.¹⁵ Navsezadnje pa začne tudi v analognem primeru - garanciji za brezhibno delovanje, kadar nastopi garancijski primer in je stvar zamenjana ali bistveno popravljena, garancijski rok teči znova (drugi odstavek 483. člena OZ), o kakšni "obogatitvi" pa ne more biti govora.

Nemška pravna ureditev, ki določa za zamenjavo blaga z napako enake posledice kot za odstop od pogodbe, zbuja pomisleke tudi z vidika osnovne obligacijskopravne logike. V primeru odstopa namreč obe stranki vračata izpolnitve in koristi od uporabe, kar pomeni, da tudi prodajalec vrača kupnino z obrestmi. V primeru zamenjave pa je zavezan plačati koristi od uporabe le kupec, čeprav prodajalec v istem obdobju prav tako "uporablja" kupnino. Odsotnost razmerja vzajemnosti pri zahtevku na zamenjavo je v tem smislu tudi bistvo kritike, ki jo opisani rešitvi namenja del nemške teorije.¹⁶

SklepNa podlagi navedenih argumentov je Sodišče ES je razsodilo, da je treba tretji člen Direktive 1999/44/ES razlagati tako, da nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki prodajalcu omogoča, da v primeru, ko je prodal blago, ki ni v skladu s pogodbo, od potrošnika zahteva nadomestilo za uporabo tega blaga do njegove

zamenjave z novim blagom.

Nemški zakonodajalec je torej Direktivo implementiral nepravilno. Nacionalna sodišča so dolžna razlagati pravo v skladu z direktivo (načelo lojalne razlage). Kot izhaja iz predložitvenega sklepa BGH, pa bi bila v tem primeru taka razlaga bržkone contra legem. Vendarle pa nacionalno sodišče ne sme uporabiti nacionalnega predpisa, ki je v nasprotju z direktivo, kar izhaja iz načela prevlade prava ES.¹⁷ V prihodnosti bo zato treba BGB v tej točki spremeniti, do tedaj pa potrošnikom bržkone ostane le uveljavljanje zahtevkov proti nemški državi na podlagi kršitve prava ES po doktrini Francovich.¹⁸

Slovensko pravo dolžnosti plačila nadomestila v primeru zahtevka na zamenjavo blaga ne predvideva. V prvem odstavku 37.c člena Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot)¹⁹ je določeno le, da ima potrošnik v primeru "napake"²⁰ pravico do zamenjave z novim brezhibnim blagom, kot nekoliko nejasno določa drugi odstavek, pa mora biti to za potrošnika brezplačno.

Tega, da mora v primeru zamenjave potrošnik vrniti blago z napako, zakonodajalec, bržkone zaradi samoumevnosti, ni predpisal. Pravno podlago prodajalčevega zahtevka na vrnitev blaga z napako je mogoče najti v pravilih o neupravičeni obogatitvi: ker je prodajalec kupcu izročil novo stvar v skladu s pogodbo, ni več pravne podlage, da bi kupec obdržal stvar z napako. Do trenutka zamenjave pa pravna podlaga za uporabo stvari obstaja, zato kupec ne more biti obogaten za korist od uporabe. Analogna uporaba drugega odstavka 477. člena OZ ni mogoča, ker ne gre za odstop od pogodbe. Da prodajalec od kupca v okviru potrošniške prodaje ne more zahtevati povračila za korist od uporabe, pa navsezadnje izhaja tudi iz pričujoče sodbe Sodišča ES. Kljub temu da je ta sodba pravzaprav v skladu z ureditvijo v slovenskem pravu, pa pomeni priložnost za razmislek o odpravi številnih drugih pomanjkljivosti pri prenosu vsebine Direktive 1999/44/ES v slovensko pravo.²¹

1 Sodba Sodišča ES z dne 17. aprila 2008 v zadevi *Quelle AG proti Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände* (C-404/06).

2 Direktiva 1999/44/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. maja 1999 o nekaterih vidikih prodaje potrošniškega blaga in z njim povezanih garancij, OJ L 171, 7. julij 1999, str. 12.

3 Sklepni predlogi generalne pravobranilke Verice Trstenjak, predstavljeni 15. novembra 2007, v zadevi *Quelle AG proti Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände* (C-404/06).

4 Glej odločbo v NJW 2005, str. 2560.

5 Glej odločbo v NJW 2005, str. 3000.

6 Glej predložitveni sklep BGH z dne 16. avgusta 2006, opr. št. VIII ZR 200/05, objavljen v NJW 2006, 3200, tč. 12.

7 Vprašanje se glasi: "Ali je treba člen 3(2) v povezavi s členom 3(3), prvi pododstavek, in členom 3(4) ali člen 3(3), tretji pododstavek, Direktive Š... razlagati tako, da nasprotuje določbi nacionalne zakonodaje, v skladu s katero lahko prodajalec v primeru, ko z zamenjavo vzpostavi skladnost dobavljenega blaga s pogodbo, od potrošnika zahteva nadomestilo za uporabo prvotno dobavljenega, s pogodbo neskladnega blaga?"

8 O direktivi in njeni implementaciji v slovenskem pravu glej Možina, D.: Potrošniška prodajna pogodba v evropskem in slovenskem pogodbenem pravu, Podjetje in delo, št. 2/2004, str. 310.

9 Namesto izraza "neskladnost s pogodbo" uporabljamo v slovenskem pravu pojem stvarnih in pravnih napak. Direktiva izhaja iz obveznosti prodajalca, da dobavi blago v skladu s pogodbo (prvi odstavek 3. člena), na drugi strani pa ji ustreza enoten pojem kršitve pogodbe (neskladnost s pogodbo), saj Direktiva drugače kot slovensko pravo ne ločuje stvarnih in pravnih napak ter izročitve druge stvari (aliud).

10 Glede na tretji odstavek 3. člena Direktive se pri presoji nesorazmernosti kupčevega pravnega sredstva (zahtevka) upoštevajo: vrednost blaga v primeru skladnosti, pomen neskladnosti s pogodbo ter vprašanje, ali bi lahko potrošnik brez znatnih neprijetnosti uporabil drugo sredstvo. Če npr. kupec želi zamenjavo kupljenega avtomobila zaradi manjše napake, ki jo je mogoče brez posebnih težav odpraviti, bo njegov zahtevek bržkone nesorazmeren, saj bi prodajalcu v primerjavi s popravilom povzročil nesorazmerne stroške. Načelo sorazmernosti kot omejitev zahtevka na izpolnitev v naravi velja tudi v slovenskem pravu; glej Možina, D.: *Impossibilium nulla obligatio est?* Začetna nemožnost izpolnitve v slovenskem in primerjalnem pogodbenem pravu, Zbornik znanstvenih razprav PF v Ljubljani 2006 (let. LXVI), str. 193.

11 Tč. 20 sodbe: kadar je očitno, da zahtevana razlaga prava Skupnosti nima nikakršne zveze z dejanskim stanjem ali s predmetom spora o glavni stvari, kadar gre za hipotetičen problem ter kadar Sodišče nima na voljo dejanskih ali pravnih elementov, da bi lahko koristno odgovorilo na postavljena vprašanja.

12 Begründung des Koalitionsentwurfs zum Schuldrechtsmodernisierungsgesetz, § 439, odst. 4; BT-Drucks. 14/6040, § 439, odst. 4; str. 233.

13 Begründung des Koalitionsentwurfs zum Schuldrechtsmodernisierungsgesetz, § 439 odst. 4; BT-Drucks. 14/6040, § 439, odst. 4; str. 232. Glej tudi Huber, P., Faust, F.: *Schuldrechtsmodernisierung - Einführung in das neue Recht*, Beck, München, 2002, § 13, r. št. 55, str. 335.

14 Več o tem Gsell, B.: *Nutzungsentschädigung bei kaufrechtlicher Nacherfüllung?*, NJW 2003, 1973.

15 Tako BGH v predložitvenem sklepu (op. št. 6), tč. 22.

16 Glej Gsell, B., nav. delo, str. 1970; Glej tudi: Putzo, H., v: Palandt, O. (ur.): *BGB*, 64. izdaja, Beck, München, 2005, § 439, r. št. 25, str. 648.

17 O načelu prevlade glej: Craig, P., de Burca, G.: *EU Law*, 4. izdaja, Oxford, 2008, str. 344 in nasl. V zvezi z učinkom direktiv načeloma velja, da se je na direktivo v razmerju med posamezniki (horizontalni učinek) mogoče sklicevati le v primerih, kadar direktiva ne določa obveznosti posameznikov (strank). Kot izhaja iz sodb Sodišča ES v primerih *CIA Security* (C-194/94, Š1996] ECR I-2201), *Unilever Italia* (C-443/98, Š2000] ECR I-7535) in še nekaterih drugih, pa lahko imajo direktive, ki vsebujejo materialna pravila in zahteve, ki neposredno vplivajo na pravni položaj strank, izključujoč učinek - tj. direktiva ne nadomesti nacionalnega pravila, ki ni v skladu z njo, ampak izključi njegovo veljavo.

18 Glej Francovich I (združeni zadevi C-6/90 in C-9/90), Š1991] ECR I-5357, *Brasserie du p?cheur and Factortame* (združeni zadevi C-46/93 in C-48/93), Š1996] ECR I-I-1029 ter Craig, P., de Burca, G., nav. delo, str. 328 in nasl.

19 Ur. l. RS, št. 34/99, 110/02, 51/04 in 126/07.

20 Glej op. št. 9.

21 Ključne pomanjkljivosti se nanašajo predvsem na neizpolnjene zahteve iz petega odstavka 2. člena, 4. člena in 6. člena Direktive. Več o tem Možina, D., nav. delo, str. 310-330.